

OMAN OPETUS- JA KASVATUSFILOSOFIAN JA -ETIIKAN KIRJOITTAMINEN

Portfolion laadintaa ohjaa taustafilosofia, joka vaikuttaa itse kunkin tapaan toimia, opiskella tai tehdä työtä. Oman toiminnan lähtökohtien ja perusteiden tunnistaminen mahdollistaa oman työn edelleen kehittämisen. Kehittyminen ei kuitenkaan aina ole helppo prosessi.

Tämän osuuden lopullinen kirjoittaminen ajoittuu opintojen päättövaiheeseen, mutta omaa filosofista näkemystä etsitään koko opiskelun ajan. Kannattaa tehdä muistiinpanoja oman kasvatuksellisen ja opetuksellisen päämäärän selkiinnyttämiseksi heti opintojen alusta lähtien, jotta voit seurata oman opetus- ja kasvatustieteiden kehitysprosessia opiskelun aikana. Päiväkirjan pitäminen on monelle hyvä apuväline oman filosofian jäljittämiseen.

Portfoliotyössä opetus- ja kasvatustieteillä tarkoitetaan oman opetuksen ja kasvatustieteiden perusteiden pohtimista, teorian ja käytännön vuoropuhelua. Pohdiskelun avulla on mahdollista selkeyttää ajatteluaan, ymmärtää oman toiminnan perusteita ja arvioida kehitysnäkymiään. Rehellinen, syvä pohdiskelu ja järkevien perusteluiden etsiminen on oman kehittymisen kannalta tärkeintä. Opettajapuolella portfoliota tehdessään joutuu vastaamaan kriittisesti ja perustellusti itselleen kysymyksiin: Millainen opettaja/ohjaaja minusta on tulossa? Miksi opetan, niin kuin opetan? Ovatko omat käytäntöni perusteltuja oppimisen näkökulmasta? Mitkä ovat omat näkemykseni hyvästä oppimisesta ja opettamisesta ja miten ne toteutuvat käytännön työssä?

Kasvattajan/opettajan henkilökohtaisella kasvattamiseen/opettamiseen liittyvällä käsityksellä on erityinen merkitys kaiken opetuksen/kasvatustieteiden suunnittelussa ja järjestämisessä. Mitä on kasvatustieteiden ja opetustieteiden filosofia? Se on oman opetuksen ja kasvatustieteiden teoriaa. Se on sitä, mitä opetus- ja kasvatustieteilijät ajattelee opettamisesta, kasvattamisesta, opiskelusta, opiskelijasta, opettajan/kasvattajan roolista, tieteestä ja tiedon luonteesta.

Kaikki opetustyö sisältää jonkin teorian. Tuo piilevä teoria tuodaan esiin tiedostamalla ja pohtimalla. Tämän käyttöteorian pohjana on:

- **käsitys ihmisestä osana sosiaalista kontekstia (ihmiskäsitys)**
- **käsitys tiedon synnystä, rakenteesta ja kehityksestä (tiedonkäsitys)**
- **käsitys oppimiseen liittyvistä lainalaisuuksista (oppimiskäsitys)**

Oma henkilökohtainen "käyttöteoria" on toimintamalli, jolla ihminen lähestyy työtään. Siinä kasvattaja/opettaja yhdistää arvomaailmansa oppimaansa. Se on toimintamalli omaan työhön. On välttämätöntä työstää omaa käyttöteoriaa seuraamalla aikaa ja muutoksia ympärillä.

Opettajan/ohjaajan/asiantuntijan pedagoginen kehittyminen on oman opetus- ja kasvatustieteiden etsimistä ja löytämistä. Jokaisen opettajan/ohjaajan tulee löytää itselleen sopivin tapa opettaa/ohjata. Vain etsimällä ja kokeilemalla löytää oman tyylinsä. Pienikin

variaatio opetuksessa voi johtaa oppimisen edistämiseen. Sama koskee variaatioita erilaisissa toimintamalleissa asiantuntijaksi kehittämisessä.

Opettajien pedagogista peruskoulutusta koskevissa tutkimuksissa on toistuvasti tullut esille havainto, että opettajiksi opiskelevien aikaisemmat uskomukset ja käsitykset ovat keskeisiä opettamaan oppimisessa. Opiskelijoilla on pedagogiseen koulutukseen tullessaan selviä mielikuvia opettajan roolista, opettaja-oppilas -suhteiden luonteesta, oppilaiden erilaisuudesta, tiedosta, hyvistä opettajista ja itsestään opettajina. Ne toimivat ikään kuin suodattimina, joiden välityksellä opiskelijat tulkitsevat opintojensa sisältöjä. Nämä henkilökohtaiset uskomukset ja mielikuvat säilyvät koulutuksessa muuttumattomina ja seuraavat opettajia luokkiin. Jotta ammatillista kasvua voisi tapahtua, ennakkokäsityksiä ja mielikuvia on voitava muokata ja jäsentää uudelleen. Oppija kehittää näkemystään pohtimalla kasvatusta, oppimista ja opetusta koskevia käsityksiään. Oman nykytilan ja toivottavan tavoitetilan tai tavoitesuunnan välinen epätasapaino on tarpeen tiedostaa, jotta muutosprosessi voisi käynnistyä. Muutos on myös nähtävä itselle sekä mahdollisena että toivottavana, jotta sen toteutumiseksi jaksaisi työskennellä riittävän pitkäjänteisesti. Sanoetaan, että muutos ei toteudu ulkopuolisin pakottein, vaan muutoshalun on aina lähdettävä yksilöstä itsestään; sitä ei voi kukaan toiselle antaa.

Pitempään työskennelleen opettajan asennoitumis-, ajattelu- ja työkäytänteiden muutosvaihe saattaa olla henkisesti vaikeaa. Muutosprosesseihin liittyy aina muutosvastarintaa, sillä luopuminen aikaisemmista arvostuksista, niiden mukaisesti jäsenetystä työstä ja siinä turvallisiksi koetuista käytänteistä ei ole kenellekään helppoa. On kuitenkin uskallettava ottaa epäonnistumisen riskejä ja hyväksyttävä virheiden tekeminen itselleen uuden oppimiseen luonnollisesti kuuluvana asiana. Oman kasvatusta- ja opetusfilosofian kirjoittamisessa apua on siitä, kun vastaat vaikkapa seuraaviin kysymyksiin:

- Mitkä ovat hyvän opetuksen/kasvatuksen periaatteet?
- Mikä on käsityksesi opettajan/kasvattajan roolista/ tehtävästä/työstä?
- Mitä hyvän opettajan/kasvattajan ominaisuuksia sinulla on, entä mitä haluaisit itsellesi?
- Millainen opettaja/kasvattaja olet/haluat olla lasten/nuorten/aikuisten oppijoiden näkökulmasta?
- Mikä on suhteesi lapsiin/nuoriin/aikuisiin oppijoihin?
- Millaisia lapset/nuoret/aikuiset ovat oppijoina?
- Miten luonnehtisit vuorovaikutusta sinun ja kollegoittesi/opiskelutovereidesi välillä? Miten vuorovaikutusta voisi kehittää?
- Mikä on arvokkain asia työssäsi/opiskelussasi, jonka olet tähän mennessä oppinut?
- Mikä on positiivisin kokemus tähänastisella urallasi / tähänastisessa elämässäsi? Entä negatiivisin?
- Miten olet muuttanut lähiaikoina käytännön toimintaasi?
- Mitä haluaisit muuttaa?
- Mihin suuntaan sinun pitäisi kehittää itseäsi, miksi? Miltä opetus-/kasvatustyö sinusta tuntuu, entä asiantuntijaksi kasvaminen?

· Kirjaa oma osaamisesi!

- Kirjaa omat vahvuutesi!
- Kirjaa omat kehitystarpeesi!
- Ole realistinen!
- Ole rohkea!

Opettajan opetusfilosofia näkyy myös hänen käyttäteoriassaan eli käyttötiedossaan, joka ohjaa opettajan toimintaa.

<https://www.norssi.jyu.fi/ohjattu-harjoittelu/luokanopettajaharjoittelu/tukimateriaalit-1/opettajan-kayttotieto>

Opettajan käyttötieto

Käyttötiedon sisältö

Tieto opettajasta itsestään

- uskomukset, arvot ja tarkoitukset
- mielikuva itsestä opettajana ja ammattilaisena, roolimalli opettajana, henkilökohtaiset ominaisuudet
- käsitys omasta auktoriteetista, velvollisuuksista, asemasta luokassa ja koulussa, asenteesta

Tieto opetuksen ympäristöstä

- ympäristöä koskevat uskomukset, rajoitukset ja mahdollisuudet (esim. koulun sosiaalinen ja kulttuurinen tausta, oppilaiden perheet, kollegoiden asenteet, työyhteisön ilmapiiri ja vuorovaikutussuhteiden laatu, muiden asettamat odotukset ja sosiaaliset paineet, koulun sisäiset uskomukset ja ideologiset näkemykset, itsensä selvyytensä pidetyt toimintatavat ja traditiot...

Oppiainetta koskeva tieto

- käsitys omasta erikoisalasta tieteenä, käsitys tieteenalasta oppiaineena...

Oppijoita koskeva tieto

- mielikuvat oppilaista ryhmänä (esim. ryhmän taso, työskentelytavat, kiinnostukset, käyttäytyminen, opiskelutausta, motivaatio) ja oppijoista yksilönä (esim. perhe-tausta, asenteet, kyvyt ja saavutukset, harrastukset, persoonallisuuspiirteet, käyttäytyminen opetustilanteissa)

Opetussuunnitelma- ja päämäärätieto

- käsitys opetuksen yleisistä päämääristä ja periaatteista
- käsitys opetussuunnitelmasta ja sen rakenteeseen vaikuttavista periaatteista

Opettamista koskeva tieto

- oppimisteoreettiset näkemykset, uskomukset opettamisesta, opettamismallit, henkilökohtaiset opetustyylit...

Pedagoginen sisältötieto

Opetettavaan muotoon muokattu sisältötieto

- aiheen keskeiset käsitteet ja niiden esittämistavat, aiheen esittämistä havainnollistavat opetusesimerkit, aiheen liittäminen aiempaan tietoon (konstruointi)

Oppijoita koskeva tieto

- oppimista arvioivan tiedon hankkiminen, oppijoiden havainnointi, oppijatiedon hyödyntäminen tietyn aiheen suunnittelussa
- oppilaiden ymmärrystä koskeva tieto (sisällön keskeisten käsitteiden ymmärtäminen, tyypilliset virheet, helpot tai vaikeat sisällöt, ennakkotiedot)

Opetusmenetelmiä koskeva tieto

- opiskeluympäristön suunnittelu, aiheen opettamiseen sopivat opetusmenetelmät, oppijoiden ohjaaminen, opetuksen organisointi

Opetussuunnitelmatieto

- aiheen opetuksen tavoitteet ja käytettävissä olevat opetusmateriaalit ja -resurssi